

MAŁE WALICHNOWY

Przynale no

Teren miejscowo ci Mał Walichnowy, obecnie znajduj cej si w Gminie Pelplin i ma star metryk historyczn , chocia pod inn nazw . W okresie ksi cym tj. do 1282r. na jej ternie lub w bezpo redniej okolicy znajdował si osada šRoscizkinoö. Wyst puje ona po raz pierwszy w opisie nadania Sambora II dla Krzy aków. W 1283 r. jej teren włączono do pa stwa Zakonu krzy ackiego i jednostki administracyjnej ó komturstwa gniewskiego. W ko cu XIV w. z tego komturstwa odłączono osady Mi dzył , Wielki Garc, Pomyje i Walichnowy (w tym teren obecnych Małch Walichnów) tworzc z nich odr bn jednostk ó prokuratorstwo mi dzyłskie, podległ komturowi w Malborku. Po wojnie trzynastoletniej pomi dzy Zakonem krzy ackim a Zwi zkiem Pruskim i Królestwem Polski w 1466 r. ten teren włączono do Polski. Do zarz dzania dawnymi dobrami krzy ackimi utworzono starostwa np. starostwo gniewskie, a dla niektórych obszarów odr bne dzier awy i tak dla dawnego prokuratorstwa mi dzyłskiego utworzono dzier aw mi dzyłsk zwan niekiedy *škluczemö* albo *šstarostwemö*. Głwn osad tej jednostki był Miedzył , gdzie urz dzono folwark, a administracyjnie nale ał do powiatu tczewskiego i województwa pomorskiego. W dzier awie mi dzyłskiej ok. poł XVII w. w pobl u Walichnów powstał osada zał ona przez osadników holenderskich ó Walichnowy Nowe albo Walichnowki (pó niej Mał Walichnowy). Po pierwszym rozbiórze Polski w 1772 r., Pomorze Gda skie a w tym teren Małch Walichnów włączono do Królestwa Prus. Dawne dobra królewskie stał si dobrami skarbu pa stwa pruskiego. Ten stan trwał przez 148 lat do 1920 r., kiedy ziemia pomorska wrócił do Polski. W okresach przemian w przynale no ci pa stwowej (polskiej i niemieckiej), nazwy miejscowo ci ulegał zmianom i przekształeniom.

Wyst powanie w ródłch

Pierwotna nazwa osady poł onej prawdopodobnie na terenie obecnych Małch Walichnów wyst pował w drugiej połowie XIII w. w postaci: Roscizkina 1276, Rossitzyna 1282, villam Rossitcinam 1282, Rosischino 1282. Nast pnie ład po niej ginie. Nazwa ta mogł pochodzi od nazwy osobowej Ró ynaø z ko cówk ðinoø co oznaczał osad Ró yny.

Po przejściu tej ziemi przez Krzyżaków w 1283 r. zostały przeprowadzone prace regulacyjne i komasacyjne, polegające na zagospodarowywaniu terenów zalewowych oraz likwidacji małych osad i tworzeniu większych wraz z przynależnymi gruntami. Wtedy zanika nazwa Rosciskino, a na terenie obecnych Wielkich Walichnow pojawia się osada o nazwie: Falkenstein 1351, Valknow 1359, Valkenow 1399, Falkenow 1399, czy Falkenaw 1411, Falkenaw 1444, Falckenouw ok. 1460, Falknowy 1509, super bonis Falkonowa et Garcz 1523, Falknoff 1534, in villis Falknowi et Gartz 1536, Falknowi 1537, Falcnowo 1537, z Falknow 1565, przy Falknowach i ku Walichnowam 1565, Falkenaw ok. 1570, Waliknowy 1583, Waliknowo 1597, Walichnowo 1597, Walichnowy 1624, te trzymali Walichnowicy i Sprudowicy 1664, Walknow 1664.

W związku z rozwojem osadnictwa na nizinie walichnowskiej na pocz. XVII w. powstała nowa osada nadana osadnikom holenderskim. Wtedy występują dwie osady o nazwie „Walichnowy” z dodanym drugim członem wyróżniającym w postaci: Walknowy Stare i Walknowy Nowe 1664, Mały Walichnowy Wielkie Walichnowy 1682, Walichnowy Wielkie, Walichnowy Mały 1765, Gross Falkenau, Klein Falkenau ok. 1790, Gross Falkenau ó Walichnowy, Klein Falkenau - Walichnowki 1879, 1892, Gross Falkenau, Klein Falkenau 1906, 1910, Wielkie Walichnowy 1925, Walichnowy i Walichnowko (Gross i Klein Falkenau) 1925, Wielkie Walichnowy i Mały Walichnowy 1929, 1931,

Pochodzenie nazwy

Nazwa Walichnowy pojawia się po raz pierwszy w kopii dokumentu z 1351 roku w postaci „Falkenstein” a jego pisownia nie jest pewna. Następnie występuje w postaci Valkenow lub Falkenow a do początku XVI wieku, kiedy jest notowana w obecnej postaci Falknowi, Waliknowy, a następnie Walichnowy. W literaturze niekiedy pojawia się jedna nazwa tej miejscowości w postaci Falkenberg. W rzeczywistości były to dwie odrębne miejscowości położone po obu stronach Wisły, a ich powstanie wiąże się z procesem osuszania obszaru doliny Wisły.

Pochodzenie nazwy można tłumaczyć na kilka sposobów.

„Falkenow” to nazwa topograficzna, wtórna składająca się z dwóch członów: „falke” i „now” wskazuje to na pochodzenie od niemieckiej nazwy osobowej „falke” powstałej od wyrazu pospolitego „falke” ó sokół z użyciem „i” o spolszczony człon strukturalny „now” pierwotnie „au”

Walichnowy to nazwa dzierawcza powstała od nazwy osobowej *Walich* która jest poświadczona w Słowniku Staropolskich Nazw Osowych i wskazuje na pochodzenie polskie. Tak uważa jej zyklopedysta B. Kreja uznając, dzisiejszą postać nazwy *Walichnowy* za kontynuację formy pierwotnej *Walknow*. Formy z *-k-* tłumaczy wahaniami między spółgłoskami *-k-* i *-h-* zachodzącymi pod wpływem niemieckim.

Od XVI wieku w nazwie tej pojawił się mnogi przyrostek *-owy*, prawdopodobnie w związku z dwiema siedzibami miejscowości o tej nazwie *Walknowy Stare* i *Walknowy Nowe* a później *Wielkie Walichnowy* i *Małe Walichnowy*.

Nazwy osady *Falkenaue*, *Falkenow* i *leśnica* za *Wisłą* osada *Falkenberg*, zdają się do siebie wzajemnie nawiązywać a zarazem przeciwstawiać. Przeciwstawne są czynniki drugie nazw: *-aue* to nizinna i *-berg* to góra. / czy jest czynnikiem pierwszy *Falke* to sokół. Obie miejscowości powstały prawdopodobnie w czasie, gdy komturem gnieźnieńskim był Jan von Falkenstein (1347 to 1363). Obie mają te w pierwszym członie nazwy, pierwszy człon nazwy osobowej komtura *Falken* co jest być może eufemizmem jego zaangażowania w rozwój osadnictwa nad *Wisłą*. Być może pierwszy zapis, nazwy miejscowości, na kopii dokumentu z 1351 r. w postaci *Falkenstein* jest prawidłowy a później ulegał przemianom, *Falkenau*, *Falkenow*

Przemiana nazwy *Falkenau* w *Walichnowy* nastąpiła prawdopodobnie w wyniku polszczenia postępującego w XVI wieku.

Nazwa Małe Walichnowy

Reasumując można stwierdzić, że *Małe Walichnowy* to nazwa dwuczłonowa. Pierwszy człon różniący w postaci: *Mała* wczesniej *Nowe* albo *Walichnowki* powstał w pocz. XVII w. kiedy powstała nowa osada, dla odróżnienia od dotychczasowych *Walichnow*. Drugi człon (pierwotny) *Walichnowy* pochodzi od nazwy topograficznej, wtórnej składającej się z dwóch źródeł tych członów *falke* i *now* (pierwotnie *-au*), wskazuje to na pochodzenie od niemieckiej nazwy osobowej *falke* w tym przypadku od komtura *Falkenstein*, powstał od wyrazu pospolitego *falke* to sokół uzupełnionej o człon strukturalny *-now* poprzednio *-aue* w dawnym znaczeniu *leśnica*, nizinna. *Małe Walichnowy* w popularnym znaczeniu, to nowa osada powstała na *leśnicach*, nizinach, która przejęła dźwięki członów od starszej osady *Walichnowy*, zaopieczony przez komtura *Falkenstein*a. W tej sytuacji raczej mało prawdopodobne jest pochodzenie od nazwy osobowej *Walich*.

Bogdan Badziąg